

Politická geografie Čtenářský deník č.2

1, Riziková společnost na cestě k jiné moderně Ulrich, Beck, 2004

Obsah článku:

Autor se v článku zabývá charakteristikou tzv. nové rizikové společnosti, jak nazývá současnou postmoderní společnost a to především ve třech rovinách. Jsou to tři osy konfliktů: ekologické, finanční krize, globální teroristické sítě. V této společnosti totiž není jasné, kdo způsobuje enviromentální problémy, nebo finanční krizi, avšak tyto jevy považujeme za potenciální riziko. Máme stále více rizik, jejichž hranice se stírají a my nejsme schopni je ani správně pojmenovat. Jsou to rizika jenž nejsou omezena ani prostorově ani časově navíc jsou nerovnoměrně globálně rozložena. V periferiích existuje pocit, že jsou pouze ve vleku událostí rozhodnutých v centru nebo centrech mimo jejich působnost, či často proti nim namířeným, avšak nesou vyšší rizika ze vzešlých jevů než rozvinuté země (finanční krize).

Ekologická ohrožení, teroristické útoky, či právě finanční krize dosahují totiž větších intenzit právě zde ve slabých státech než v centrech.

Autor navrhuje jak globální řešení problémů, globální instituce a regulace. Globální trhy jsou liberalizovány a propojeny více než kdy jindy, zatímco došlo k bezprecedentnímu snížení pravomocí a síly nadnárodních kontrolních institucí. Rozdíl mezi ekologickými a finančními problémy můžeme chápat jako vedlejší, avšak částečně zasloužený účinek naší akumulace statků a našeho systému, naopak terorismus lze chápat jako od začátku špatný a striktně se vymezující proti našemu systému zaměřený fenomén. Riziko je pak přímo spjaté s důvěrou, která je chápána jako svěřením prostředků v prostoru a čase ekonomice, která s nimi naloží a měla by je zhodnotit. Tato důvěra je pak velmi vratká a velmi závislá právě na potenciálních rizicích, především ekonomických.

Zajímavá je teze, že terorismus, jako každý odpor proti globalizaci ji jen urychluje. 11. září odhalilo falešnou povahu příslibů neoliberalismu. Neoliberalismus funguje jen v dobrých časech v době krize však nemá odpověď na ekonomické problémy a vedlejší účinky, které sám trh nikdy nevyřeší. Proto je nutné hledat určité regulace ale především spolupráci na mezinárodní úrovni, která by tyto externality byla schopna omezovat, či jim čelit. Příkladem může sloužit privatizace letectví a strategických oblastí ekonomiky USA, které se po 11. září projeví jako velké potenciální riziko pro celý stát a byly tedy prohlášeny za strategické. Řešením je tedy kooperace, tj. nezavírat oči před problémy jinde, protože se nám to vrátí. Sdílená suverenita totiž suverenitu nesnižuje, ale naopak zvyšuje. Alternativou je kosmopolitní idea a uznání jinakosti a ne prosazování národního státu a zabránit tak rasismu xenofobii a s tím souvisejícím terorismu. V závěru se autor zabývá nutnou redefinicí podle něho zastaralých pojmů pro popsání dnešní měnící se „rizikové společnosti“. Uvádí, že tradiční společnost můžeme stále považovat za národně státní společnost – jelikož je stále většina statistik na úrovni států a společnosti se skutečně nejvíce odlišují v rámci jednotlivých států. Naopak jiné společenské ale i ekonomické a sociologické pojmy jako: třída, rodina, domácnost, demokracie, politika, stát, veřejnost ... je nutné přehodnotit.

Komentář:

Ve většině názorů s autorem souhlasím, avšak domnívám se, že je článek psán v poněkud vypjaté době po 11. září a je tudíž poněkud přeceňována hrozba terorismu. Je jasné že tento fenomén je stále na vzestupu, ale obávám se že už ze své podstaty se jedná spíše o psychologickou výhodu teroristů děsit většinové obyvatelstvo, než že by a to i v muslimských zemích měli podporu společnosti. Zajímavější jsou tedy další dvě premisy ze kterých autor odvozuje budoucí rizikovou společnost a to rozpady hodnot ale i základních pojmů a priorit, na kterých se dřívější svět a především západ byl schopen dohodnout. Autor ve shodě s mým názorem vidí budoucí jistoty a perspektivy spíše v kooperaci a jisté vzájemné pomoci států, kteří tak mohou čelit potenciálním rizikům, jako je nekontrolovaný chod kapitálu, který může silně zasáhnout především menší a chudší státy, potenciální ohrožení finančních krizí ale i globálně operujících teroristických organizací jakož i silné dopady globálního oteplování, které je fakticky opět řešitelné na globální úrovni.

Velmi zajímavá je pak paralela z Vestfálským mírem a oddělením církví (jako příčiny války) od státu. Podobně se mi také jeví jako možnost oddělit stát od národní úrovně ale zajistit jeho další fungování, jako nezbytného a poměrně nekonfliktního elementu naší společnosti.

Podobně jako autor, ale jako také mnozí filosofové a vědci, se totiž domnívám, že současný svět se nachází v jisté krizi a přinejmenším kapitalismus jako takový se nejspíš bude muset reformovat. Už jen jeho podstata založená na růstu růstu, je z dlouhodobého hlediska neudržitelná. Vidíme to například na stále rostoucí závislosti a stoupajících cenách energií, které se stávají stále významnějším základem našich ekonomik a jejichž nedostatek může v budoucnu způsobit kolaps. Pokud se také chceme vyhnout budoucímu přívalu vystěhovalců z přelidněných a chudých zemí do přestárých společností na západě, budeme muset změnit náš přístup k těmto zemím. Jako první vlašťovky můžeme pozorovat podporu G 20 těmto státům alespoň v podobě půjček skrze MMF, které se budou snažit řešit vážnou situaci raději nyní, než později kdy v mnoha zemích může přerůst ve velkou nestabilitu, nepokoje, války atd.

Otázky:

Jaké hlavní problémy spatřujete v současném (kapitalistickém) světovém systému?

Co jsou nejpravděpodobnější změny jež budeme zřejmě v budoucnosti ve fungování světové ekonomiky pozorovat (i v důsledku krize)?

Je vůbec možné omezovat tak rozšířený a zaběhlý neoliberální systém světové ekonomiky (volný trh, globalizace, přesun kapitálu)?

Post-Cold War Geopolitics: Contrasting Superpowers on a World of Global Dangers

Gearoid O Tuathail, 2002

Obsah článku

Text se podobně jako předchozí článek zabývá riziky současné společnosti. V čem se nachází hlavní ohrožení do budoucna. Snaží se srovnat základní vývoj geopolitické situace ve světě za zhruba posledních sto let. Rozlišuje tři základní diskurzy. Do 2. světové války chápe svět jako konkurenční prostředí několika soupeřících mocností. Studenou válku naopak jako svět rozdělený do sfér zájmu dvou soupeřících supermocností a současnost po pádu SSSR jako svět pod určitou dominancí jedné „hypervelmoci“ USA.

Geopolitika je v úvodu definována jako věda o geografických dimenzích světové politiky. Tradiční (stará) geopolitika pak jako zkoumání, kdo je s kým v nepřátelském vztahu a jak ho může ohrozit. Kritická (nová) geopolitika pak jako alternativní přístup vzhledem k tezí Darwinovského přežití silnějšího a státnímu centralismu – zájem je zde zaměřen na mezinárodní koalice a hnutí – ekologická, za lidská práva, atd.

Její 4 základní koncepty jsou:

Světová geopolitika je charakterizována hegemonními státy a jejich aliancemi

Technicko-teritoriální dominance mocností.

Ekonomika jako hlavní důsledek geopolitického rozdělení moci.

Geopolitický diskurs (filosofie, systém) často jako obhajoba zvolené (nad)vlády před veřejností.

Autor se velmi výrazně zabývá, mezi mnoha jinými riziky, rizikem nukleárních zbraní a to především jejich slabé kontroly na území Ruska. To se po rozpadu SSSR dostalo do velmi chaotické situace, kdy stát ztrácí nejen kontrolu nad ekonomikou (korupce, oligarchové), ale dokonce i nad vojenským arzenálem. To velmi znepokojuje USA, které se snaží podpořit Rusko v této těžké situaci (90. léta). Jako prostředek určité kontroly byla proto uzavřena dohoda o snižování jaderného arzenálu v USA a Rusku. Autor při té příležitosti také zmiňuje, že ačkoliv Rusko po skončení studené války velmi výrazně takřka zminimalizovalo armádní rozpočet, v USA k ničemu takovému nedošlo. A tak je dnes Rusko bráno spíše jako velmoc jen díky obrovskému množství jaderných zbraní, kde se mu mohou rovnat pouze USA. Ty mají kapacitu zničit jak USA tak jejich spojence. Problémem však je, že jsou tyto ale i jiné zbraně poměrně nedostatečně udržovány a tak hrozí jak havárie (např. Kursk), tak zpronevěření, krádeže atd. Jinak ekonomický stav Ruska autor přirovnává k rozvojovým zemím.

4 rizika slabého Ruska jako nukleární velmoci:

nebezpečí náhodné (zmatečné) války na základě špatného vyhodnocení varovného systému.

Černý trh s atomovými zbraněmi.

Hrozba nukleárního vyděračství a chaosu, způsobeného občanskou válkou.

Nebezpečí havárie, špatné zajištění.

Autor dále zmiňuje často až hysterické hledání nepřítele, které provází geopolitiku od počátku. Jako rozšiřování hrozby komunismu byly považovány legitimní snahy o svrnutí diktátorských režimů (Filipíny), boj proti Apartheidu atd. 11. září vygenerovalo pak nový

náboženský geopolitický diskurz, kdy je nutné se vymezit proti ose zla podporující teroristické organizace.

Globální nebezpečí:

Globální socioenvironmentální hrozby (AIDS, BSE, CJD, kyselá dešť, stoupající hladiny oceánů, globální oteplování)

Globální politickoekonomické hrozby jako narkomafie, terorismus, hackeři atd.

Globální katastrofické hrozby, jako atomové zbraně a zbraně hromadného ničení

Závěrem pak autor podtrhuje roli kooperace v současné společnosti. Staví ji do kontrastu s národním státem, který se v současnosti jeví jako nedostačující vůči globálním hrozbám.

Globální hrozby nejsou způsobovány válčícími státy, ale prohlubující se globalizací a naší závislostí na technice, informačních sítích, zdrojích energie a vědeckotechnických produktech. Technologický pokrok, který má sloužit k naší větší bezpečnosti a prosperitě se tak paradoxně stává rizikem a zdrojem naší větší zranitelnosti. Proto se jeví velká až nekritická víra a důvěra v nové (naše) technologie, které nás ochrání a vyřeší geopolitické problémy, jako lichá.

Komentář:

Autor se dle mého názoru příliš vymezuje vůči moderním technologiím, které považuje za jedno z hlavních rizik moderní rizikové společnosti, avšak nevysvětluje v čem tato rizika jsou a jaké jsou možné alternativy. Mohu s autorem souhlasit v základní premise, že se naše společnost stává stále více závislou na moderních technologiích, což je přirozeně nebezpečné. Avšak domnívám se, že je tento jev globální a postupně se rozšiřující i do dalších oblastí. Tudíž zřejmě nehrozí žádná komparativní výhoda méně rozvinutých států, které by tak mohly ohrožovat státy rozvinuté. V případě výpadku energií, či jiné katastrofy, by byly dle mého názoru postiženy všechny státy, jelikož jejich fungování je založeno více méně na stejných principech. Navíc vyspělé státy, jejichž obyvatelstvo můžeme označit za více závislé a tedy zranitelnější má jisté zajištění v podobě určitých rezerv a alternativních plánů vyspělých států, které se na dané situace mohou lépe připravit.

Celkově mi článek připadá až příliš překombinovaný a futuristický, navíc bez vážných návrhů, či možných alternativ vývoje. Celkově však ve většině věcí mohu s autorem souhlasit. Snad jen se domnívám, že dnes již nevidím hlavní riziko současné společnosti v nukleárních zbraních, jimž autor věnuje až neúměrně velkou pozornost. Používá například příklady, že snahou o obranu státu, došlo k jeho ohrožení v podobě uskladnění odpadu a znečištění radioaktivitou (Čeljabinsk, Nevadská poušť), což je ovšem problém jakýchkoliv nových technologií, či výzkumu, kdy nevíme jaký to bude mít dopad a na začátku jej zlehčujeme – např. DDT, freony, CO2 atd.

Otázky:

Jak vnímáte Rusko jako jadernou velmoc. Je reálným nebezpečím pro zbytek světa?

Je skutečně naše závislost na technologiích špatná? A jaké jsou alternativy?

Jaká je role USA v řešení globálních rizik?

Jak si myslíte že se bude vyvíjet v budoucnu (ústup, větší angažovanost)?